

Baltarusijos brolybė su Rusija: išlikimas ar išnykimas?

Julija Narkevičiūtė, Rytų Europos studijų centras

Baltarusijos Prezidentas ir toliau manevruoja: gruodžio 1 d. neįvyko Baltarusijos ir Rusijos sąjunginės valstybės tarybos susitikimas. Pranešama, kad susitikimas atšauktas A. Lukašenkos iniciatyva.

Sąjunginės valstybės tarybos susitikimas nukeliamas jau antrą kartą. Lapkričio 3 d. turėjęs įvykti susitikimas pirmą kartą atšauktas spalio 25 d. vykusio Rusijos Prezidento D. Medvedevo vizito į Minską metu. Abiejų valstybių vadovai po susitikimo derybų rezultatų nekommentavo, sudarydami įspūdį, kad susitikimas buvo bevaisis. Sąjunginės valstybės tarybos susitikimo atidėjimas taip pat liudijo bendrų taškų nebuvimą.

Rusija – gelbėjimosi šiaudas Baltarusijai

Atrodo, kad Baltarusijos Prezidentas atsidūrė nepavydėtinoje padėtyje. Viena vertus, A. Lukašenka puikiai suvokia, kad Rusija yra šiaudas, kurio Baltarusija turi griebtis, griūnant globalios finansų sistemos pamatams. Baltarusija yra pernelyg ekonomiškai priklausoma nuo Rusijos: nuo Rusijos rublio, Rusijos aktyvų dominavimo Baltarusijos bankų sistemoje, Rusijos investuotojų vyravimo Baltarusijos rinkoje, pingančios Rusijos naftos tranzito per Baltarusiją. Turint omeny nuo 2009 m. smarkiai kilsiančią Rusijos dujų kainą Baltarusijai (prognozuojama, kad Rusija gali pakelti dujų kainą nuo 127,9 JAV dol. iki 200 JAV dol. už tūkst. kub. m), akivaizdu, kad Baltarusijos biudžeto deficitas ne tik neigiamai paveiks visuomenės gerovės lygį, bet ir išklibins A. Lukašenkos pozicijas. Baltarusija kreipėsi į Rusiją, prašydama 2 mlrd. JAV dolerių kredito, dar 2007 m. pabaigoje, tuoj po to, kai Rusija skyrė jai 1,5 mlrd. JAV dolerių kreditą ekonomikai stabilizuoti. Iš esmės šis kreditas buvo skirtas tam, kad Baltarusija galėtų susimokėti Rusijai už pabrangusias dujas ir naftą.

Š. m. lapkričio 13 d. Rusija ir Baltarusija pasirašė sutartį, pagal kurią pusė prašomos sumos (1mlrd. JAV dolerių) Baltarusijai bus pervesta dar šiais metais, kita pusė – 2009 m. pradžioje. Svarbu tai, kad susitarimo sąlygos laikomos slaptomis ir yra nežinomos Baltarusijos visuomenei. Neoficialiais duomenimis, skola turės būti gražinta Rusijos rubliais. Tai, kad Rusija nori pagreitinti bendros valiutos įvedimo sąjunginėje valstybėje procesą, kuris reikštų bendrą monetarinę ir fiskalinę

politiką, įrodo ir tai, kad nuo kitų metų Baltarusija už Rusijos energijos išteklius turės atsiskaityti Rusijos rubliais.

Kreditas ne tik dar labiau susaistė Baltarusiją. Jis leis Rusijai kelti papildomas sąlygas. Pavyzdžiui, pripažinti Pietų Osetijos ir Abchazijos valstybingumą. A. Lukašenka to daryti neskuba. Anaiptol ne todėl, kad palaiko Vakarų poziciją. Greičiau tai vienas iš nedaugelio kozirių derybose su Rusija. Pavyzdžiui, derybose dėl dujų kainos.

Prastą Baltarusijos finansinę ir ekonominę padėtį rodo ir tai, kad Baltarusija š. m. spalį kreipėsi į Tarptautinį Valiutos Fondą, prašydama 2 mlrd. JAV dolerių paskolos. Tai įvyko tuoj po to, kai Rusijos pusė sutiko paskolinti tokią pačią sumą savo sąjungininkei. TVF komisija, analizavusi Baltarusijos ekonominę situaciją nuo š. m. rugsėjo mėn., šįkart gana palankiai įvertino Baltarusijos ekonominę politiką. Pažymėtina, kad Baltarusija nėra gavusi TVF kredito nuo 1995 m. dėl ekonominės politikos, neatitinkančios TVF rekomendacijų. Taigi, viena vertus, Baltarusija siekia išnaudoti visas įmanomas galimybes savo einamosios sąskaitos balansui gerinti, kita vertus, TVF sąlyga devaluoti Baltarusijos rublį gali būti dar pražūtingesnė: devalvavus Baltarusijos rublį, už importą tektų mokėti dar brangiau, o už eksportuojamą naftą ir dujas Baltarusija gautų dar mažesnes pajamas.

Rusijos grėsmės Baltarusijai

Pernelyg didelė priklausomybė nuo Rusijos Baltarusijai gresia valstybingumo, o A. Lukašenkai – teisės vienam “tvarkytis savo kieme” pradimu. Būtent todėl vilkinamas sąjunginės valstybės konstitucijos priėmimo procesas bei perėjimas prie bendros valiutos. Sąjunginės valstybės konstitucijos projektas, su kuriuo nesutinka A. Lukašenka, įteisintų abiejų valstybių, o kartu ir jų vadovų galių asimetriją, perėjimas prie bendros valiutos – Baltarusijos savarankiškos monetarinės politikos panaikinimą. Būtent A. Lukašenkos siekis įtraukti šių dviejų klausimų peržiūrą į gruodžio 1 d. turėjusio įvykti susitikimo darbotvarkę lėmė susitikimo atšaukimą.

Ne mažiau svarbu, kad planuoto susitikimo metu turėjo būti pasirašytas susitarimas dėl bendros oro erdvės gynybos sistemos. Susitarimas jau yra seniai suderintas, tačiau jo priėmimas taip pat vilkinamas.

Įtampa tarp Maskvos ir Minkso kyla. Tai, kad Maskvai nepriimtinas tiek sąjunginės valstybės kūrimo procesų vilkinimas, tiek Minsko sėkmingas flirtas su Vakarais, įrodo ir š. m. spalio 22 d. Rusijos paskelbtos ekonominės “sankcijos” Baltarusijai. Oficiali draudimo įvežti į Rusiją dvidešimties Baltarusijos gyvulininkystės įmonių produkciją priežastis ta, kad Baltarusija neatliko

šių įmonių audito. Tačiau iš praeities pamokų galima suprasti, kad Rusija dažnai ekonominėmis priemonėmis pamoko jos įtakai besipriešinančias valstybes.

Simboliška ir tai, kad gruodžio 1 d. Rusijos Premjeras V. Putinas pasirašė potvarkį dėl naftotiekio “Baltijos vamzdynų sistema” projektavimo ir statybos. Rusijos naftos monopolininkė “Transneft”, kurios 78 proc. akcijų valdo valstybė, pateikė šio naftotiekio projektą Vyriausybei 2007 m. sausį, po Rusijos-Baltarusijos dujų karo. Alternatyvi naftotiekiui “Družba” vamzdynų sistema tieks naftą Europos Sąjungai, aplenkdamą Baltarusijos teritoriją.

Trumpa Rusijos ir Baltarusijos sąjunginės valstybės kūrimo istorija:

Glaudus tarpusavio bendradarbiavimas prasidėjo 1995 m., kai į valdžią Baltarusijoje atėjo A. Lukašenka.

1995 m. buvo pasirašyta sutartis dėl muitinės sąjungos, „panaikinusi“ sieną tarp dviejų valstybių. Tais pačiais metais pasirašyta „Draugystės, geros kaimynystės ir bendradarbiavimo sutartis“.

1996 m. abi valstybės sudarė „Baltarusijos ir Rusijos bendrijos sutartį“.

1997 m. Rusijos ir Baltarusijos prezidentai pasirašė „Baltarusijos ir Rusijos sąjungos sutartį“.

1997-1998 m. imtos formuoti sąjungos valdymo institucijos, formuojamas bendras biudžetas, priimti sąjungos įstatai, kuriamos ir įgyvendinamos pirmosios sąjungos programos.

1998 m. pasirašyta sutartis dėl tolesnio Baltarusijos ir Rusijos vienijimosi, sutartis dėl lygių Baltarusijos ir Rusijos piliečių teisių, susitarimas dėl lygių sąjungos subjektų teisių tvarkyti savo ūkį.

1999 m. pasirašyta sutartis dėl Baltarusijos ir Rusijos sąjunginės valstybės sukūrimo.

2000 m. sąjunginės valstybės sutartį ratifikavus abiejų valstybių parlamentams, sutartis įsigaliojo.

Šaltinis: http://www.soyuzinfo.ru/ru/day/day_history/

Įdomu tai, kad pastarųjų dienų įvykiai plačiai analizuojami Baltarusijos žiniasklaidos, tačiau beveik nemimi Rusijos informavimo priemonėse. Sąjunginės valstybės kūrimo procesas, arba užšalęs abiejų valstybių dialogas, ir jo pasekmės, matyt, labiau rūpi Baltarusijai ir baltarusiams, nei Rusijai. Maskvai šiuo metu geopolitiniu požiūriu svarbesnės Ukraina bei Gruzija. Santykių su ES ir NATO atnaujinimas taip pat yra gyvybiškai svarbus Rusijai, norint daryti įtaką Vakarams ir būti svarbia žaidėja tarptautinėje arenoje. Rusijai ne mažiau rūpi “išbandyti” besiruošiančią perimti valdžią JAV administraciją, rengiant vizitus į Kubą, kartu su Venesuela - karinius mokymus Karibų

ilankoje. Tad santykių su Baltarusija sprendimas gali palaukti. Nors paskutinis Europos diktatorius ir erzina Maskvą savo užsispyrimu, iš Rusijos glėbio vargu, ar sugebės pabėgti.

Todėl panašu, kad Baltarusija - anksčiau buvusi svarbi Rusijos sąjungininke - tampa neįdomi savo kreditoriui Rusijai. Ir atvirkščiai, ES, anksčiau visą dėmesį sutelkusi į integracijos ir plėtros procesus, šiuo metu yra vis nuolaidesnė Baltarusijai bei svarsto naujus bendradarbiavimo su Baltarusija būdus (šiais metais pristatyta bei tobulinama Lenkijos ir Švedijos iniciatyva "Rytų partnerystė", ateityje galbūt veiksianti Europos Kaimynystės politikos rėmuose, įtraukia Baltarusiją techniniu ir ekspertų lygmeniu). Baltarusijos klausimu vis dažniau diskutuojama tiek Europos oficialiajame, tiek žiniasklaidos diskurse ir tai rodo, kad Europai Baltarusijos likimas vis svarbesnis. Tuo tarpu Rusijos lyderiai, suvokdami, kad Baltarusija dabartinėmis ekonominėmis ir politinėmis sąlygomis yra nepajėgi vykdyti dvivektorinės (nukreiptos į Rytus ir Vakarus) politikos, savo dėmesį telkia ties kitais tarptautinės politikos įvykiais ir procesais.